

Małgorzata Fronczek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych
małgorzata.fronczek@ue.katowice.pl

PENETRACJA IMPORTOWA RYNKU NOWYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza poziomu penetracji importowej rynku nowych państw członkowskich UE, tzn. państw przyjętych do UE w latach 2004-2013. Do obliczeń wykorzystano dane z bazy OECD-WTO TiVA. Analiza objęła lata 1995-2011. Uzyskane wyniki pokazują, że w latach 1995-2008 wskaźnik penetracji importowej rynku (IPR) UE-13 wzrósł z 18,6% do 25%, po czym spadł do 23,5%. W 1995 r. import zaspokajał w największym stopniu popyt na towary na Cyprze, Malcie, w Słowenii i Estonii. W 2011 r. takimi krajami były: Cypr, Słowenia i Łotwa. W 1995 r. najwyższe wartości zaobserwowano w przypadku maszyn i urządzeń oraz sprzętu transportowego, a w 2011 r. w odniesieniu do: tekstyliów, odzieży i obuwia, chemikaliów oraz maszyn (poza elektrycznymi i optycznymi).

Słowa kluczowe: penetracja importowa, UE-13, handel zagraniczny.

JEL Classification: F14, F15, O52.

Wprowadzenie

Współczesna gospodarka światowa jest często nazywana systemem, w którym podmioty z różnych krajów są połączone siecią powiązań: handlowych, usługowych, produkcyjnych, kapitałowych i technologicznych [*The Princeton*, 2009]. W tym kontekście powszechnie w literaturze mówi się o globalizacji jako o wielowymiarowym procesie pogłębiania się międzynarodowego podziału pracy, zwiększania obrotów handlu międzynarodowego, nasilania przepływów kapitału, ludzi, technologii i towarów, przenikania się kultur i narastania zależności między krajami [*Encyklopedia PWN*, 2016]. Najważniejszymi kanałami wpływu globalizacji na gospodarkę są: handel zagraniczny, przepływy kapitałowe i fi-

nanse międzynarodowe, migracja oraz dyfuzja technologii [Yusuf, 2001]. Jednym z mierników globalizacji w wymiarze handlowym jest wskaźnik penetracji importowej IPR [Radło, Kowalewski, 2008].

Celem artykułu jest analiza poziomu penetracji importowej rynków nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej tzn. tych, które przyjęto do ugrupowania w latach 2004-2013. Objęła ona tylko towary, pomijając usługi. Badania oparto o dane zamieszczone w bazie *Trade in Value Added (TiVA)*, stworzonej przez OECD-WTO [TiVA]. Analiza objęła lata 1995-2011 ze względu na ograniczony zakres czasowy danych, dostępnych w tej bazie.

1. Obroty towarowe państw UE-13

Dane dotyczące wartości eksportu i importu, zamieszczone w bazie *TiVA (Trade in Value Added)*, stworzonej przez OECD i WTO zostały opracowane na podstawie tablic *Inter-Country Input-Output* [www1]. Produkty i usługi są w niej pogrupowane według działów klasyfikacji ISIC, jaką nie posługują się inne instytucje międzynarodowe. Z tych powodów zamieszczone w niej dane na temat handlu zagranicznego towarami różnią się znacząco od danych dostępnych w innych źródłach, np.: WTO, Banku Światowego czy UNCTAD. Generalnie wartość eksportu oraz importu według *TiVA* jest wyraźnie niższa niż zawarta w innych źródłach (tabela 1).

Tabela 1. Wartość handlu zagranicznego towarami UE-13 w latach 1995-2014 według różnych źródeł (w mld USD)

Lata	Eksport			Import		
	Według <i>TiVA</i>	Według Banku Światowego	Według UNCTAD i WTO	Według <i>TiVA</i>	Według Banku Światowego	Według UNCTAD i WTO
1995	87,6	-	100,8	99,1	-	125,7
2000	121,4	-	142,2	145,9	-	184,6
2005	285,2	332,2	358,4	316,0	382,4	421,4
2008	488,0	636,0	668,4	566,2	757,4	801,6
2009	380,7	496,4	519,3	395,3	535,5	564,0
2010	445,5	567,9	610,9	462,3	611,0	656,7
2011	528,7	687,5	747,1	540,9	734,7	792,8
2012	-	666,3	721,5	-	696,3	750,0
2013	-	709,8	771,7	-	720,2	780,4
2014	-	-	804,5	-	-	813,2

Źródło: WTO, *TiVA*, UNCTAD, Bank Światowy.

Jednak ze względu na główny cel pracy konieczne było wykorzystanie do obliczeń danych odnośnie eksportu, importu i produkcji w poszczególnych krajach w porównywalnym układzie, które niestety nie są dostępne w innych źródłach, dlatego pomimo ograniczenia zakresu czasowego w dalszej części pracy wykorzystano bazę *TiVA*.

Tabela 2. Wymiana towarowa państw UE-13 w latach 1995-2011 (w mld USD)

Kraje	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Eksport							
Bułgaria	4,7	3,9	5,8	19,3	14,1	16,7	23,0
Chorwacja	2,5	2,3	3,9	6,0	4,9	6,2	6,5
Cypr	0,9	0,7	0,8	1,1	0,8	0,9	1,1
Czechy	18,3	26,3	65,9	113,6	88,1	102,1	120,5
Estonia	1,2	2,5	5,4	6,1	4,3	5,9	7,6
Litwa	1,3	2,2	4,3	9,6	8,3	9,7	11,9
Łotwa	0,9	1,4	3,4	6,3	4,5	5,4	7,0
Malta	1,6	2,2	2,0	2,7	1,9	1,3	0,6
Polska	22,5	28,2	75,7	136,3	108,4	129,4	151,6
Rumunia	6,6	7,2	19,5	34,0	28,8	32,7	42,2
Słowacja	6,5	10,5	27,6	54,4	41,1	47,1	56,0
Słowenia	7,7	8,0	15,3	20,8	15,2	16,6	19,7
Węgry	12,9	26,0	55,7	77,7	60,1	71,4	80,9
UE-13	87,6	121,4	285,2	488,0	380,7	445,5	528,7
Import							
Bułgaria	4,3	4,7	11,5	28,5	17,9	18,9	24,1
Chorwacja	5,7	5,4	12,3	20,0	14,1	13,3	14,6
Cypr	2,7	2,8	4,5	7,9	5,7	6,1	6,2
Czechy	21,4	27,7	60,2	103,1	78,3	93,8	107,6
Estonia	1,8	3,1	6,8	8,3	5,0	6,2	8,2
Litwa	1,9	3,1	6,7	14,2	8,9	10,8	13,4
Łotwa	1,5	2,4	6,2	11,8	6,2	7,3	10,1
Malta	2,3	2,6	2,8	4,1	3,2	2,7	2,0
Polska	21,0	39,5	79,1	160,0	112,2	136,6	160,0
Rumunia	7,7	8,5	26,8	57,0	36,0	41,1	51,0
Słowacja	6,8	11,1	29,0	54,4	38,8	45,1	53,0
Słowenia	8,0	8,7	15,7	22,9	15,3	17,1	20,0
Węgry	13,9	26,2	54,5	73,9	53,7	63,3	70,6
UE-13	99,1	145,9	316,0	566,2	395,3	462,3	540,9

Źródło: *TiVA*.

Dane zawarte w tabeli 2 pokazują, że wartość eksportu nowych państw członkowskich Unii Europejskiej wzrosła z 87,6 mld USD w 1995 r. do niemal 530 mld USD w 2011 r. (ponad 6-krotnie), a wartość ich importu powiększyła się z niecałych 100 mld USD do 540 mld USD (ponad 5-krotnie).

W badanym czasie największymi eksporterami oraz importerami w gronie nowych członków Unii były: Polska, Czechy i Węgry. W 1995 r. łącznie przypadało na nie ok. 62% eksportu towarowego państw UE-13 oraz 57% ich importu. Natomiast w 2011 r. było to 67% eksportowanych oraz 63% importowanych przez nowe państwa członkowskie dóbr.

Obroty towarowe państw UE-13 były zdominowane przez produkty przemysłowe (tabela 3). Stanowiły one w 1995 r. 95% wszystkich eksportowanych i 97% importowanych dóbr. W 2011 r. ich udział zarówno w eksporcie, jak i imporcie wynosił 97%. Pozostałe 3-4% handlu zagranicznego UE-13 ogółem stanowiły produkty rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa.

Tabela 3. Struktura importu oraz eksportu UE-13 w latach 1995-2011 według ISIC (w %)

Towary wg działów ISIC	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
<i>l</i>	2	3	4	5	6	7	8
Eksport							
(01-05) Produkty rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa	4,8	2,6	2,4	2,8	3,3	3,1	3,2
(10-41) Produkty przemysłowe	95,2	97,4	97,6	97,2	96,7	96,9	96,8
(10-14) Produkty górnictwa	3,1	1,5	1,4	1,5	1,4	1,6	1,6
(15-37) Przetworzone produkty przemysłowe	91,0	94,9	95,1	94,5	93,9	94,1	94,2
(15-16) Żywność, napoje, tytoń	8,6	5,6	5,3	5,6	6,2	6,2	6,0
(17-19) Tekstylia, odzież, obuwie	12,8	9,7	6,2	4,8	4,8	4,3	4,1
(20) Drewno i wyroby z niego	2,9	3,0	2,7	2,3	2,3	2,2	2,0
(21-22) Papier i wyroby z niego, poligrafia	3,0	2,9	2,5	2,5	2,7	2,7	2,6
(23) Koks i produkty rafinacji ropy naftowej	4,1	3,6	3,8	4,4	3,5	3,9	4,5
(24) Chemikalia	9,3	6,6	6,3	6,5	6,8	7,0	7,1
(25) Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	2,8	3,4	4,4	4,5	4,8	5,0	5,2
(26) Wyroby z innych surowców niemetalicznych	3,0	2,6	2,2	2,1	2,0	2,0	1,9
(27-28) Metale i wyroby z nich	14,6	11,2	11,9	13,1	10,1	11,2	12,1
(29) Maszyny i urządzenia (oprócz działów 30-33)	7,1	6,9	8,4	8,3	8,6	7,8	9,1
(30-33) Urządzenia optyczne i elektryczne	10,1	19,1	19,9	18,3	19,2	19,3	17,9
(34-35) Sprzęt transportowy	8,4	15,7	17,3	18,5	19,1	19,2	18,7
(36-37) Pozostałe produkty przetworzone	4,5	4,6	4,2	3,6	3,9	3,4	3,2
(40-41) Dostawa wody, elektryczności i gazu	1,1	1,0	1,1	1,2	1,5	1,2	1,0
(01-41) Produkty ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Import							
(01-05) Produkty rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa	3,4	2,0	2,4	2,3	2,4	2,6	3,4
(10-41) Produkty przemysłowe	96,6	98,0	97,6	97,7	97,6	97,4	96,6
(10-14) Produkty górnictwa	7,4	13,6	9,7	10,1	9,7	9,9	9,9
(15-37) Przetworzone produkty przemysłowe	88,4	84,0	87,2	86,8	86,5	85,1	85,1
(15-16) Żywność, napoje, tytoń	7,1	4,9	4,9	5,6	7,6	6,2	6,4
(17-19) Tekstylia, odzież, obuwie	7,8	6,4	5,0	4,4	5,6	4,6	4,9
(20) Drewno i wyroby z niego	0,8	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9
(21-22) Papier i wyroby z niego, poligrafia	4,1	3,9	3,2	2,7	3,1	3,0	2,8
(23) Koks i produkty rafinacji ropy naftowej	2,9	6,1	5,2	5,5	5,9	5,5	5,2
(24) Chemikalia	10,8	7,9	8,7	8,6	9,5	9,5	10,3
(25) Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	3,7	4,3	4,6	3,7	4,0	4,3	4,4

cd. tabeli 3

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
(26) Wyroby z innych surowców niemetalicznych	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7
(27-28) Metale i wyroby z nich	9,4	10,2	12,0	14,0	11,1	12,4	13,2
(29) Maszyny i urządzenia (oprócz działów 30-33)	12,4	8,1	9,4	9,2	8,7	7,7	7,8
(30-33) Urządzenia optyczne i elektryczne	14,0	16,9	16,5	14,1	14,9	16,4	14,0
(34-35) Sprzęt transportowy	11,4	10,5	12,3	12,5	9,5	10,2	9,8
(36-37) Pozostałe produkty przetworzone	2,1	2,0	2,5	3,7	3,7	2,6	3,9
(40-41) Dostawa wody, elektryczności i gazu	0,8	0,4	0,7	0,8	1,4	2,4	1,5
(01-41) Produkty ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Ibidem.

W 1995 r. tylko ok. 3% dóbr eksportowanych przez tę grupę państw stanowiły produkty górnictwa, natomiast zdecydowana większość należała do przetworzonych produktów przemysłowych (91% eksportu ogółem). Najważniejszymi wśród nich były: metale i wyroby z nich (15% ogólnego eksportu towarowego), tekstylia, odzież i obuwie (13%) oraz urządzenia elektryczne i optyczne (10%).

Struktura importu prezentowała się dość podobnie. W 1995 r. produkty górnictwa stanowiły 7% importowanych przez UE-13 dóbr, a zdecydowana większość zaliczana była do przetworzonych produktów przemysłowych (88%). Największymi grupami towarowymi były: urządzenia elektryczne i optyczne (14% ogółu importowanych dóbr), inne maszyny i urządzenia (12%), sprzęt transportowy (11%) i chemikalia (11%).

W 2011 r. ogólna struktura eksportu oraz importu nie zmieniła się znacząco. Nadal największą częścią handlu towarowego z zagranicą UE-13 były przetworzone produkty przemysłowe (94% eksportu oraz 85% importu). Po stronie eksportu udział produktów górnictwa zmniejszył się w porównaniu z 1995 r. i wyniósł 1,6% (spadek o 1,5 pkt proc.), natomiast po stronie importu ich udział zwiększył się do 10% (wzrost o 2,5 pkt proc.). Najważniejszymi produktami przemysłowymi, które poszczególne kraje UE-13 sprzedały do innych państw, były: sprzęt transportowy (19% eksportu ogółem), urządzenia elektryczne i optyczne (18%) oraz metale i wyroby z nich (12%). Natomiast ich import koncentrował się głównie na: metalach i wyrobach z nich (14% ogólnego importu), urządzeniach elektrycznych i optycznych (13%) oraz chemikaliach (10%).

2. Poziom penetracji importowej rynku dóbr państw UE-13 według kierunków importu

Poziom penetracji importowej rynku jest mierzony wskaźnikiem penetracji importowej (IPR), który pokazuje, jaka część krajowego popytu jest zaspokajana przez importowane produkty. Przedstawia się go zazwyczaj w postaci formuły [STAN]¹:

$$IPR = \frac{Im}{PR - Ex + Im}$$

gdzie:

IPR – wskaźnik penetracji importowej,

Im – wartość importu,

PR – wartość wytworzonej produkcji,

Ex – wartość eksportu.

Ponieważ jednak część importowanych produktów jest przeznaczona na eksport (reeksport) i nie zaspokaja wewnętrznego popytu, wartość takiego reeksportu powinna zostać odjęta od wartości importu. Formułę skorygowano zatem w następujący sposób:²

$$IPR_{Reex} = \frac{Im - Reex}{PR - EX + Im}$$

gdzie:

IPR_{Reex} – wskaźnik penetracji importowej skorygowany o wartość reeksportu,

Reex – wartość reeksportu (w obliczeniach uwzględniono tylko wartość reeksportu dóbr pośrednich, ponieważ brak jest odpowiednich danych, dotyczących dóbr finalnych).

Wyniki obliczeń, wykonanych zgodnie z tą formułą dla rynku towarów państw UE-13, zebrano w tabeli 5³. W tym miejscu należy wspomnieć, że w dostępnych źródłach jest niewiele informacji o poziomie penetracji importowej nowych państw członkowskich UE. Takie oszacowania można znaleźć w raportach i analizach OECD [*Measuring*, 2005, 2010; *Economic*, 2016]. Wy-

¹ Warto również wspomnieć, że GATT zdefiniowało dwie formuły do obliczenia tego wskaźnika. Informacje można znaleźć [w:] *Relating Trade to Domestic Production and Consumption*, Appendix IV, GATT, Spec (84)24/Add. 4, 2 July 1984, https://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/92240046.pdf (dostęp: 06.04.2016).

² Opracowanie własne.

³ Ze względu na uwzględnienie w obliczeniach wartości reeksportu tylko dóbr pośrednich (bez dóbr finalnych) oraz wartości globalnej produkcji zamiast produkcji sprzedanej, uzyskane wyniki są nieco zawyżone. Niestety ze względu na brak jakichkolwiek danych porównawczych trudno jest oszacować wielkość tego błędu.

kazała ona, że poziom penetracji importowej rynków badanych państw stopniowo się zwiększał, a dodatkowo zauważono, że wartość wskaźnika IPR była wyższa w przypadku mniejszych krajów.

Obliczenia przeprowadzono jednak w oparciu o inne dane i uwzględniano w nich całość importu (wraz z reeksportem) dlatego uzyskane wyniki różnią się od tych, które zamieszczono w niniejszej pracy (porównaj tabele 4 i 5).

Tabela 4. Penetracja importowa rynku wybranych* nowych państw UE w latach 1998-2017 według OECD (w %)

	1998	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Czechy	24,7	27,0	35,0	37,5	36,0	38,7	39,7	40,6	40,7	42,5	43,3	43,9	44,8
Estonia	35,9	32,1	39,4	42,3	37,0	40,7	44,8	46,5	47,1	46,3	45,7	45,9	46,4
Węgry	28,8	33,8	39,4	46,3	44,0	46,3	47,0	46,6	47,5	49,4	50,7	51,4	52,0
Łotwa	33,7	31,1	36,3	37,7	32,1	35,6	38,9	39,3	38,5	38,1	38,2	38,3	38,6
Litwa	31,1	28,6	37,6	41,0	36,6	40,2	42,0	42,7	43,9	43,8	45,7	46,2	46,5
Polska	23,9	24,8	26,2	31,0	27,7	29,6	29,8	29,4	29,5	30,8	31,2	31,5	32,1
Słowacja	34,1	34,5	44,0	45,5	41,7	43,8	45,4	45,7	46,5	47,0	48,0	48,4	48,9
Słowenia	31,5	32,6	36,6	40,3	37,3	38,6	39,6	39,4	40,0	40,2	40,5	40,9	41,7

* Dane są dostępne tylko dla krajów należących do OECD.

Źródło: *Economic*.

Tabela 5. Penetracja importowa rynku dóbr państw UE-13 w latach 1995-2011 (w %)

Kraje	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
Bulgaria	18,3	23,2	24,9	29,8	25,2	26,3	25,6
Chorwacja	22,6	24,2	26,9	28,2	23,1	22,2	23,2
Cypr	37,8	39,4	40,7	44,8	38,0	42,7	41,2
Czechy	21,5	23,6	21,0	20,6	21,1	21,6	20,5
Estonia	29,8	32,1	33,3	31,7	27,9	27,4	27,3
Litwa	21,7	27,8	25,6	29,5	27,8	28,4	28,4
Łotwa	24,5	32,6	38,0	35,4	28,6	28,6	30,7
Malta	33,2	30,6	34,5	33,7	34,4	28,9	21,5
Polska	13,6	21,4	21,5	23,4	22,7	23,2	22,7
Rumunia	12,7	17,3	21,5	24,6	20,3	23,9	23,8
Słowacja	19,0	25,8	28,5	25,9	24,2	24,5	23,7
Słowenia	29,2	31,2	32,6	33,0	30,0	30,3	31,4
Węgry	22,0	24,5	26,6	25,5	25,0	24,2	23,7
UE-13	18,6	23,4	24,2	24,9	23,3	24,0	23,5

Źródło: *TiVA*.

W latach 1995-2008 poziom penetracji importowej rynku dóbr nowych państw Unii Europejskiej, analizowanych łącznie rósł. W 1995 r. wynosił on 18,6%, a w 2008 r. ok. 25%. W kolejnych latach nieco się zmniejszył, ale na końcu badanego okresu był wyższy niż w 1995 r. i wynosił 23,5%. Taką sytu-

ację można zaobserwować w odniesieniu do: Bułgarii, Chorwacji, Cypru, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgier. Natomiast wyniki dla pozostałych krajów pokazują nieco inne tendencje. Poziom penetracji importowej rynku dóbr w Czechach, Estonii i na Malcie po początkowym wzroście zaczęły się zmniejszać i w 2011 r. w tych krajach był niższy niż w 1995 r.

W 1995 r. najwyższym poziomem penetracji importowej charakteryzowały się rynki dóbr w takich krajach jak: Cypr (38%), Malta (33%), Estonia (30%) i Słowenia (29%). W najmniejszym stopniu import pokrywał zapotrzebowanie na produkty w Rumunii (13%) i Polsce (14%). W 2011 r. badany wskaźnik przybierał najwyższe wartości na Cyprze (41%), w Słowenii (31%) oraz na Łotwie (31%), a najniższe w Chorwacji (23%), na Malcie (22%), w Polsce (23%) i w Czechach (21%).

W tabeli 6 zestawiono listę najważniejszych państw źródłowych importowanych produktów, które trafiły na rynek nowych państw Unii w 1995 r. oraz w 2011 r.⁴

Tabela 6. Penetracja importowa rynku UE-13 według najważniejszych krajów pochodzenia importu w 1995 r. i 2011 r. (w %)

1995			2011		
Lp.	Kraj pochodzenia importu	Wskaźnik penetracji importowej rynku UE-13 przez dany kraj	Lp.	Kraj pochodzenia importu	Wskaźnik penetracji importowej rynku UE-13 przez dany kraj
1	Niemcy	5,56	1	Niemcy	8,12
2	Włochy	2,41	2	Rosja	4,01
3	Rosja	2,21	3	Włochy	2,76
4	Austria	1,39	4	Chiny	2,72
5	Francja	1,07	5	Polska	1,67
6	Wielka Brytania	1,04	6	Francja	1,56
7	Czechy	0,85	7	Czechy	1,37
8	USA	0,85	8	Słowacja	1,17
9	Słowacja	0,74	9	Austria	1,16
10	Szwecja	0,54	10	Węgry	1,05

Źródło: Ibidem.

W 1995 r. popyt wewnętrzny na produkty w nowych państwach Unii Europejskiej był w największym stopniu pokrywany przez dobra importowane z państw również należących do UE (głównie starych). Najwyższy był wskaźnik penetracji importowej przez towary pochodzące z Niemiec, które pokrywały około 5,6% popytu wewnętrznego krajów UE-13. W pierwszej dziesiątce naj-

⁴ Obliczono i opracowano na podstawie bazy *TiVA*, w której znajdują się dane dotyczące 60 krajów. Ze względu na brak odpowiednich danych w obliczeniach, nie było możliwe uwzględnienie wartości reeksportu dóbr, pochodzących z poszczególnych krajów partnerskich.

ważniejszych dostawców dóbr na rynek państw UE-13 znalazły się ponadto: Austria, Francja, Wielka Brytania, Czechy, Słowacja i Szwecja oraz tylko dwa kraje spoza UE: Rosja (import z niej pokrywał ok. 2,2% popytu wewnętrznego nowych członków Unii) i USA.

W 2011 r. nadal najważniejszymi krajami dostarczającymi dobra na rynek nowych państw członkowskich byli inni członkowie UE. Wciąż krajem, z którego pochodziła największa część dóbr zaspokajających popyt na rynku UE-13 były Niemcy (IPR wynosił 8%). Poza nimi w pierwszej dziesiątce znalazły się także: Włochy, Francja i Austria (spośród starych państw członkowskich), Polska, Czechy, Słowacja i Węgry (z grona nowych członków). Na drugim miejscu znalazła się Rosja, której towary pokrywały 4% popytu wewnętrznego UE-13. Natomiast na czwartej pozycji pojawiły się Chiny, które pokrywały ok. 3% tego zapotrzebowania.

3. Penetracja importowa rynku dóbr UE-13 według działów ISIC

Analizę poziomu penetracji importowej rynku państw UE-13 uzupełniono o obliczenia, przeprowadzone dla poszczególnych rodzajów towarów (tabela 7). W opublikowanych przez OECD raportach można znaleźć analizy poziomu penetracji importowej rynków krajów należących do OECD, według grup produktów [*OECD Science*, 2001, 2003, 2005]. Obejmują one jedynie produkty przemysłowe, pomijając produkty rolne oraz usługi, a analiza dotyczyła lat 1990-2001. Te dane wskazują, że wskaźnik IPR przyjmował najwyższe wartości dla komputerów (w 1990 r. było to ok. 42%, w 2001 r. – ok. 75%), samolotów (w 1990 r. – ok. 36%, w 2001 r. – ok. 62%) oraz sprzętu telekomunikacyjnego i AGD (w 1990 r. – ok. 28%, w 2001 r. – niemal 50%).

Obliczenia przeprowadzone w niniejszej pracy ujawniły, że pomiędzy 1995 r. a 2011 r. penetracja importowa rynków państw UE-13 w większości grup produktów wzrosła. Wyjątkami były: wyroby z gumy i tworzyw sztucznych, urządzenia elektryczne i optyczne oraz sprzęt transportowy. Jednak w poszczególnych działach ISIC tendencje były mocno zróżnicowane.

Penetracja importowa rynku UE-13 niemal we wszystkich grupach dóbr początkowo wzrastała, a następnie po 2008 r. zaczęła się zmniejszać. W przypadku wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych w 2011 r. była niższa niż w 1995 r., natomiast w takich grupach jak: produkty górnictwa, tekstylia, odzież i obuwie, drewno, papier i wyroby z nich, koks i produkty rafinacji ropy naftowej, wyroby z surowców niemetalicznych, metale i wyroby z nich, maszyny (poza elektrycznymi i optycznymi) pomimo początkowego wzrostu i późniejszego spadku była wyższa niż w 1995 r.

Tabela 7. Penetracja importowa rynku dóbr UE-13 w latach 1995-2011 według ISIC (w %)

Towary wg ISIC	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
(01-05) Produkty rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa	4,2	4,9	7,4	7,8	7,2	9,0	10,9
(10-41) Produkty przemysłowe	21,5	25,9	26,1	26,7	25,0	25,4	24,8
(10-14) Produkty górnictwa	23,8	41,3	37,3	37,1	36,2	35,5	33,7
(15-37) Przetworzone produkty przemysłowe	23,9	27,3	28,1	28,9	27,5	27,6	27,1
(15-16) Żywność, napoje, tytoń	11,0	11,5	13,5	16,1	18,1	18,1	18,6
(17-19) Tekstylnia, odzież, obuwie	29,2	38,6	41,0	45,7	50,2	49,9	48,8
(20) Drewno i wyroby z niego	8,6	11,0	11,9	13,0	11,8	11,6	10,6
(21-22) Papier i wyroby z niego, poligrafia	17,3	20,5	19,9	20,2	19,7	21,0	20,7
(23) Koks i produkty rafinacji ropy naftowej	14,3	26,7	26,5	27,5	29,4	29,1	24,3
(24) Chemikalia	30,8	33,7	38,3	39,8	40,7	40,5	40,5
(25) Wyroby z gumy i tworzyw sztucznych	24,3	25,9	23,5	20,7	19,2	20,9	20,0
(26) Wyroby z innych surowców niemetalicznych	13,9	16,1	16,1	15,0	15,1	16,7	16,5
(27-28) Metale i wyroby z nich	16,3	22,5	21,2	23,7	20,5	21,2	20,2
(29) Maszyny i urządzenia (oprócz działów 30-33)	40,4	46,0	50,6	44,4	43,0	42,3	45,0
(30-33) Urządzenia optyczne i elektryczne	41,1	39,4	35,9	35,2	32,4	32,4	32,5
(34-35) Sprzęt transportowy	41,8	39,9	38,9	38,6	30,8	30,4	27,4
(36-37) Pozostałe produkty przetworzone	20,8	27,4	30,6	35,3	34,1	29,6	35,5
(40-41) Dostawa wody, elektryczności i gazu	1,6	1,3	2,1	2,4	3,2	5,9	3,7
(01-41) Produkty ogółem	18,6	23,4	24,2	24,9	23,3	24,0	23,5

Źródło: Ibidem.

Inaczej kształtowała się penetracja importowa rynku produktów rolnych, chemikaliów, maszyn i urządzeń elektrycznych i optycznych oraz sprzętu transportowego. W pierwszych dwóch grupach wartość wskaźnika w badanym okresie systematycznie rosła, a z kolei w dwóch pozostałych systematycznie malała.

W 1995 r. w krajach UE-13 import pokrywał największą część popytu na: sprzęt transportowy (42%), urządzenia elektryczne i optyczne (41%), pozostałe maszyny (40%). Najmniej zdominowane przez import były: dostawa wody, elektryczności i gazu (import pokrywał niecałe 2% wewnętrznego popytu), a także rynki: produktów rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa (4%), drewna i wyrobów z drewna (9%), żywności, napojów i tytoniu (11%).

W 2011 r. wskaźnik penetracji importowej był najwyższy dla takich dóbr jak: tekstylnia, odzież i obuwie (49%), maszyny i urządzenia poza elektrycznymi i optycznymi (45%) oraz chemikalia (41%). W najmniejszym stopniu import zaspokajał natomiast popyt na: dostawy gazu, wody i elektryczności (3,7%), produkty rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa (11%) oraz drewno i wyroby z niego (11%).

Podsumowanie

Dostępne dane i analizy poziomu penetracji rynków poszczególnych krajów, przeprowadzane i opublikowane przez OECD, o których wspomniano w punkcie 2 i 3 wskazują na systematyczny wzrost poziomu penetracji import-

wej ich rynków. Jednak zaprezentowane w artykule dane, dotyczące nowych państw członkowskich UE wskazują na nieco inne tendencje. Skorygowanie obliczeń o wartość reeksportu pokazało, że w latach 1995-2008 poziom penetracji importowej ich rynków analizowanych łącznie wzrósł z 18,6% do 25%, po czym w kolejnych latach zmalał do 23,5%.

W 1995 r. najsilniej spenetrowane przez import były rynki dóbr: Cypru, Malty, Estonii i Słowenii, a w 2011 r.: Cypru, Słowenii i Łotwy, czyli przede wszystkim mniejszych państw. Jednak nie można kategorycznie stwierdzić, że generalnie mniejsze państwa charakteryzowały się wyższym poziomem penetracji importowej rynku dóbr, ponieważ np. w 2011 r. wskaźnik IPR dla Malty przybierał jedną z najniższych wartości wśród badanych krajów i co więcej, w analizowanym okresie penetracja importowa rynku tego kraju wyraźnie się zmniejszyła. Importowane przez UE-13 produkty pochodziły głównie z innych państw Unii (głównie starych, choć wraz z upływem lat z wyraźnym przesunięciem na nowych członków UE), a oprócz nich z: Rosji, USA i Chin.

W 1995 r. import zaspokajał w największym stopniu popyt państw UE-13 na sprzęt transportowy oraz maszyny i urządzenia. Natomiast w 2011 r. na tej liście znalazły się: tekstylia, odzież i obuwie, maszyny i urządzenia (poza elektrycznymi i optycznymi) oraz chemikalia. Należy podkreślić, że były to jednocześnie te produkty, które stanowiły znaczącą część importowanych przez UE-13 dóbr.

Literatura

- Bank Światowy, baza danych, <http://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.MRCH.CD> (dostęp: 30.03.2016).
- Economic Outlook Annex Tables*, OECD, <http://www.oecd.org/eco/outlook/economic-outlookannextables.htm> (dostęp: 06.04.2016).
- Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/globalizacja.html> (dostęp: 06.04.2016).
- Measuring Globalisation: OECD Economic Globalisation Indicators 2010* (2010), OECD, Paris, <http://www.oecd.org/sti/sci-tech/measuringglobalisationoecdeconomicglobalisationindicators2010.htm> (dostęp: 13.12.2015).
- Measuring Globalisation: OECD Economic Globalisation Indicators 2005* (2005), OECD, Paris, <http://www.oecd.org/sti/ind/measuringglobalisationoecdeconomicglobalisationindicators2005.htm> (dostęp: 13.12.2015).
- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2001. Towards a Knowledge-Base Economy* (2001), OECD, Paris, http://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/oecd-science-technology-and-industry-scoreboard-2001_sti_scoreboard-2001-en (dostęp: 13.12.2015).

- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2003* (2003), http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-industry-scoreboard-2003_sti_scoreboard-2003-en (dostęp: 13.12.2015).
- OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2005* (2005), http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-industry-scoreboard-2005_sti_scoreboard-2005-en (dostęp: 13.12.2015).
- Radło M.J., Kowalewski O. (2008), *Wpływ globalizacji na polską gospodarkę*, „Materiały i Studia”, nr 230, NBP.
- Relating Trade to Domestic Production and Consumption*, Appendix IV, GATT, Spec (84)24/Add. 4, 2 July 1984, https://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/92240046.pdf (dostęp: 06.04.2016).
- STAN Indicators – Collection of Calculation Formula*, OECD 06 April 2011 www.oecd.org/sti/ind/47447210.pdf (dostęp: 07.09.2015).
- The Princeton Encyclopedia of the World Economy* (2009), K.A. Reinert, R.S. Rajan (ed.), Princeton University Press, Princeton, <https://books.google.pl/> (dostęp: 08.09.2015).
- TiVA*, OECD-WTO, <http://www.oecd.org/sti/ind/measuringtradeinvalue-addedanoecd-wtojointinitiative.htm> (dostęp: 30.03.2016).
- UNCTAD, baza danych, <http://unctadstat.unctad.org/EN/> (dostęp: 30.03.2016).
- WTO, baza danych, <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E> (dostęp: 30.03.2016).
- Yusuf S. (2001), *Globalization and the Challenge for Developing Countries*, Policy Research, „Working Paper”, No. 2618, June, World Bank, Washington, <http://documents.worldbank.org/curated/en/2001/06/1346426/globalization-challenge-developing-countries> (dostęp: 06.04.2016).
- [www1] http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA2015_C1 (dostęp: 30.03.2016).

IMPORT PENETRATION OF THE MARKETS OF THE NEW MEMBERS OF THE EUROPEAN UNION

Summary: The purpose of this article is the analysis of the level of the import penetration of the markets of the new members of the EU. The data from *TiVA* database were used for the calculations. The analysis comprises the years 1995-2011. The results show that in the years 1995-2008 the import penetration rate (IPR) grew from 18,6% to 25%, then it decreased to 23,5%. In 1995 the imports supplied the greatest part of the demand in: Cyprus, Malta, Slovenia and Estonia. In 2011 such countries were: Cyprus, Slovenia and Latvia. In 1995 the highest levels of IPR were observed for: machines and transport equipment, in 2011 for: textiles, footwear, chemicals, machines (except electrical and optical).

Keywords: import penetration, EU-13, foreign trade.